

Leuzen onder de loep

Wat denk jij?

INSTRUCTIE VOOR GEBRUIKERS

Leuzen onder de loep

Wat denk jij?

Vijf werkvormen over demonstraties, toen & nu

Naast deze werkvorm zijn er vier andere werkvormen die gaan over demonstraties en de drijfveren van mensen om de straat op te gaan. Alle vijf werkvormen zijn ontwikkeld voor de politie. Je kunt deze gebruiken om de thematiek van demonstraties en politiewerk (in heden en verleden) te behandelen.

De werkvormen hangen onderling samen, maar kunnen ook los van elkaar gebruikt worden. Naar eigen inzicht kan je de vijf werkvormen combineren tot een les of een (dialoog-)sessie op het werk.

1. STAAKT! STAAKT! STAAKT!

Hoe ging dat toen?

Deze werkvorm gaat over de Februaristaking en het verhaal van staker Willem Kraan. De werkvorm bevat instructies voor een plenaire discussie en reflectie in tweetallen.

2. LEUZEN ONDER DE LOEP

Wat denk jij?

Deze werkvorm gaat over drie bekende demonstraties die hebben plaatsgevonden in de twintigste eeuw. In kleine werkgroepjes verkennen de deelnemers een specifieke casus en denken zij na over de betekenis ervan.

3. DEMONSTREREN

Wie, wat, wanneer en hoe?

Deze werkvorm omvat een korte quiz over het recht op demonstratie en de taak van de politie en andere instanties in een democratische samenleving.

INSTRUCTIE VOOR GEBRUIKERS

4. LAAT JE STEM HOREN!

Zou jij meelopen?

Deze werkvorm gaat over allerlei hedendaagse demonstraties, in binnen- en buitenland. Aan de hand van fotokaartjes gaan deelnemers met elkaar in dialoog over de drijfveren van mensen om te protesteren.

5. SPANNINGEN IN HET VELD

Wat vind jij?

Deze werkvorm gaat over uitdagingen, het spanningsveld en (gemaakte) keuzes bij diverse demonstraties die hebben plaatsgevonden. In kleine werkgroepjes behandelen de deelnemers een specifieke casus en denken zij na over het dilemma.

Over historische
demonstraties
in nederland

Leuzen onder de loep

Wat denk jij?

Werkvorm

Aan de hand van pakkende leuzen gaan deelnemers op zoek naar informatie over herkenbare historische demonstraties. Wat beweegt de demonstranten? En wat vinden de deelnemers zelf van de problemen waarvoor men in het verleden de straat op ging?

OPBRENGST

- Deelnemers krijgen kennis over belangrijke demonstraties uit de geschiedenis en leren over de invloed die zij hebben op de wereld waarin wij nu leven.
- Deelnemers krijgen meer bewustzijn over de diverse samenstelling van de demonstrantengroep en over hun beweegredenen.

DUUR

- 60 minuten

GROEPSGROOTTE

- bij voorkeur maximaal dertig deelnemers

VOORBEREIDING

- Zorg voor een werkblad per groep van circa vijf deelnemers. Als er meer dan drie groepen zijn, kun je groepen eenzelfde werkblad geven. Zie werkbladen in de Bijlage.
- Lees over de protesten van Dolle Mina in de jaren '70, het kroningsoproer en de antikernwapendemonstraties in de jaren '80, zie ook de achtergrondinformatie hierna met de kijk-, lees- en luisterlijst.

INSTRUCTIE VOOR GEBRUIKERS

BENODIGDHEDEN

- werkbladen en pennen
- bij voorkeur losse stoelen
- Break-out rooms, of ruimte in de zaal om in kleine groepjes te zitten. Deelnemers kunnen eventueel ook naar buiten, een rondje lopen.
- Internetverbinding voor de deelnemers om informatie op te zoeken over de demonstraties.

**Over historische
demonstraties
in nederland**

Leuzen onder de loep

Wat denk jij?

Stap voor stap

STAP 1: INTRO

Introduceer het onderwerp. Vertel dat dit gaat over demonstraties in het verleden die veel aandacht hebben gekregen.

STAP 2: OPDRACHT

Verdeel de deelnemers in groepjes en leg uit dat ieder groepje een werkblad meekrijgt over een historische demonstratie in Nederland. Op het werkblad zien ze een bekende leus en een afbeelding. Deelnemers krijgen dertig minuten om op zoek te gaan naar informatie over deze demonstratie en beantwoorden vervolgens een aantal reflectievragen. Kondig aan dat één deelnemer gespreksleider is dat een van de deelnemers achteraf plenair gaat samenvatten.

STAP 3: PLENAIR

Als alle groepjes klaar zijn, ga dan in een kring zitten. Per groepje vat een deelnemer het gesprek samen (max. drie minuten). Na de samenvatting kunnen vragen worden gesteld door andere deelnemers. Eventueel kun je omschrijvingen van demonstraties aanvullen, met behulp van de samenvattingen in deze instructie.

STAP 4: REFLECTIE

Bedank de deelnemers voor het meedoen. Als mensen geïnteresseerd zijn in bepaalde demonstraties kan je ze een samenvatting meegeven.

VERSLAG

Vraag de deelnemers na afloop een kort verslag te schrijven waarin zij reflecteren op de sessie en op de uitwisseling met elkaar: waar ging de sessie over, wat is er besproken en wat heb je gehoord wat je wil onthouden of waar je mee aan de slag gaat?

INSTRUCTIE VOOR GEBRUIKERS

Over historische
demonstraties
in nederland

Leuzen onder de loep

Wat denk jij?

1. Dolle Mina

“Baas in eigen buik”. In de jaren '70 organiseert de feministische groep Dolle Mina acties op diverse locaties in Nederland. Met hun bekende leus op de buik geschreven trekt ze aandacht voor gelijkheid tussen man en vrouw en de abortuskwestie.

Dolle Mina vindt haar oorsprong onder zes mannen en vrouwen van de Socialistische Jeugd, een organisatie die actievoert tegen ongelijkheid in de maatschappij. Na de bezetting van het Maagdenhuis in 1969 merken leden dat de mannen een hogere boete opgelegd hebben gekregen dan de vrouwen. Waarom doet de rechter dit? Zijn vrouwen minder toerekeningsvatbaar? Hierdoor komen de leden op het idee om zich in te zetten voor vrouwenemancipatie.

De beweging vraagt op ludieke wijze aandacht voor ongelijkheid tussen mannen en vrouwen. Denk hierbij aan vertegenwoordiging van vrouwen op de arbeidsmarkt. Het is in die tijd heel gewoon dat getrouwde vrouwen worden ontslagen door hun werkgever. Om deze reden sluiten aanvankelijk veel hoogopgeleide vrouwen zich aan bij de beweging. Ook is er verzet tegen klassieke rollenpatronen waarin mannen meer vrijheid en gezag hebben. Zo worden urinoirs dichtgebonden met roze lint uit protest tegen het ontbreken van publieke toiletten voor vrouwen. Bij een Belgische firma, waar de rookruimte alleen voor mannen is, worden pamfletten uitgedeeld aan vrouwen met daarop

ACHTERGRONDINFORMATIE

INSTRUCTIE VOOR GEBRUIKERS

“u hebt ook recht op longkanker”. Wat de acties kenmerkt is dat men publiek, politiek en politie steeds op een verkeerd spoor probeert te zetten.

Een belangrijk speerpunt van de groep is om mensen informatie te geven over over anticonceptie, abortus en seksuele voorlichting. Op 14 maart 1970 deelt de actiegroep pamfletten met informatie uit op een vergadering van gynaecologen in Utrecht. De leus “Baas in eigen buik” staat geschreven op de lichamen/blote buiken van actievoerders. Verspreiden van informatie hierover is dan nog bij wet verboden.

Actiegroep Dolle Mina slaagt in haar doel om bewustwording over vrouwenongelijkheid te vergroten. Verspreiding van informatie over anticonceptie en toegang tot abortus worden in de jaren '70 makkelijker en wetgeving hierover soepeler. Op cultureel gebied worden klassieke rollen uitgedaagd en gaat men meer nadenken over onderwerpen als seksualiteit en genderidentiteit. Ook bij de politie zorgt groeiende bewustwording ervoor dat vrouwen gaan solliciteren op officiersfuncties aan de academie. Daarnaast staan zij erop dat het werk en de toelatingseisen makkelijker worden gemaakt voor vrouwen.

Over historische
demonstraties
in nederland

Leuzen onder de loep

Wat denk jij?

2. Het kroningsoproer

“Geen woning, geen kroning!”. Op 30 april 1980 volgt prinses Beatrix haar moeder, koningin Juliana op als vorst van Nederland. De inhuldiging in Amsterdam moet een volksfeest worden, maar de dag staat in het teken van demonstraties en heftige rellen.

De kraakbeweging is op zijn hoogtepunt. Er is al jaren woningnood in Amsterdam, terwijl veel panden gewoon leeg staan. De krakers kunnen niet begrijpen dat de overheid wél geld kan uitgeven voor de kroning, maar niet zorgt voor meer betaalbare woningen. De spanning tussen krakers en overheid loopt hoog op en 30 april wordt uitgeroepen tot Nationale Kraakdag. Er wordt een demonstratie gepland vanaf Dokwerker, het monument ter nagedachtenis aan de Februaristaking. Op een affiche staat “Helmen en stokken meenemen”.

Niet alleen mensen uit de kraakbeweging gaan de straat op. Ook andere partijen, uiten hun onvrede over de woningnood, hun afkeer van de monarchie en de kloof tussen arm en rijk. Onder de demonstranten zijn communisten, socialisten en „autonomen. Voetbalsupporters van de F-side lopen mee en ook ‘gewone’ burgers laten zich meeslepen. Inlichtingendiensten zijn bezorgd dat de aanwezigheid van buitenlandse staatshoofden zelfs kan zorgen dat groepen als de IRA meedoen.

ACHTERGRONDINFORMATIE

INSTRUCTIE VOOR GEBRUIKERS

De autoriteiten zorgen voor een heus ‘verdedigingsplan’ en bepalen in hoeverre geweld kan worden gebruikt. Belangrijk is dat de kroning niet verstoord wordt, de buitenlandse gasten veilig zijn, de vrijmarkt doorgang moet vinden en zoveel mogelijk mensen de plichtigheid moeten kunnen zien. Er mag niet worden geschoten, alleen in uiterste nood.

De krakers zijn goed georganiseerd en hebben een stoorzender die zorgt voor communicatieproblemen bij de politie en Mobiele Eenheid. Dit leidt, onder andere, tot escalatie en er vinden meerdere ‘veldslagen plaats’, waaronder op de Blauwbrug. Het lukt de demonstranten echter niet om door te dringen tot de Dam.

De kroning kan doorgaan én er is aandacht voor de woningnood. Maar is er echt een winnaar? Veel burgers en agenten raken gewond en de schade loopt in de miljoenen. De heftigheid van het oproer zorgt ervoor dat de politie haar tactiek voortaan gaat aanpassen. Onder de bevolking neemt ook de steun voor de kraakbeweging af, die als radicaal wordt gezien.

Over historische
demonstraties
in nederland

Leuzen onder de loep

Wat denk jij?

3. Antikernwapendemonstraties

“Liever een Rus in mijn bed, dan een kruisraket”. In 1981 komt een groep van 400.000 Nederlanders samen om te demonstreren op het Museumplein. Onder andere ouderen, scholieren, militairen en punkers demonstreren tegen de plaatsing van kruisraketten in Nederland.

Eind jaren '70 begint de laatste periode van Koude oorlog. Het is een tijd waarin spanning en ontspanning tussen Amerika en de Sovjet-Unie elkaar afwisselen. De kernwapenwedloop is echter op zijn hoogtepunt. Ondanks gesprekken tussen de twee partijen over het beperken van hun arsenaal zijn er in 1975 zeker 47000 kernwapens, genoeg om de wereld meerdere malen te vernietigen. De angst voor wederzijdse vernietiging zou afschrikkend moeten werken. Zet je kernwapens in? Dan kun je erop rekenen dat de vijand dit ook doet.

In 1979 wordt een besluit aangenomen door de NAVO om honderden kernwapens te plaatsen in Europa, waarvan 48 in Nederland. Deze zogenaamde kruisraketten hebben een bereik tot de Sovjet-Unie en zouden afschrikkend moeten werken. Tegelijk worden er gesprekken gevoerd met de Sovjets om te kijken of er toch niet kan worden afgeschaald.

In Nederland komen tegenstanders onder andere uit de kerkelijke hoek met ethische argumenten. Ook linkse burgers zijn kritisch. Binnen deze

ACHTERGRONDINFORMATIE

INSTRUCTIE VOOR GEBRUIKERS

groep is er nog wel discussie of er eigenlijk geheel of slechts gedeeltelijk moet worden ontwapend. Mensen zijn ook wantrouwend richting de politiek. Waarom blijven we tegelijk praten en opschalen?

Nederland moet op 12 december 1981 besluiten over de plaatsing. Onder leiding van het Interkerkelijke Vredesberaad (IKV) roept de vredesbeweging Nederlanders op om te gaan demonstreren. De datum is 21 november. De locatie: Amsterdam.

Hoe verloopt de dag? In de ochtend rijden afgeladen treinen en bussen de hoofdstad binnen. Hoewel de gemeente rekent op zo'n 150.000 mensen, komen er meer dan 400.000. Onder de demonstranten bevinden zich ook vakbondsleden, studenten, ouderen en geüniformeerde soldaten van de Vereniging Van Dienstplichtige Militairen.

Om tien uur 's-ochtends staan het Damrak en Stationsplein zwart van de mensen. De gigantische massa beweegt zich langzaam naar het Museumplein en er heerst een ludieke sfeer. Soms worden demonstranten toegejuicht door bewoners vanaf hun balkon. Je kan eten en drinken kopen maar ook kant-en-klare protestborden met ludieke leuzen erop. Rond half twee 's-middags komen de mensen samen op het Museumplein waar toespraken plaatsvinden van mensen uit de organisatie en van politici.

**Over historische
demonstraties
in nederland**

Leuzen onder de loep

Wat denk jij?

ACHTERGRONDINFORMATIE

INSTRUCTIE VOOR GEBRUIKERS

Wanneer het plein 's-avonds rond zes uur leegstroomt kan de politie melden dat de demonstratie zonder verstoring is verlopen.

Het kabinet stelt het besluit van 12 december 1981 uit. Twee jaar later vindt nog een groot protest plaats in Den Haag van 550.000 mensen. Er is ook een petitie tegen de plaatsing die door meer dan 3 miljoen Nederlanders wordt ondertekend. Toch wordt het plaatsingsbesluit in 1985 bekrachtigd door de regering. Maar het daadwerkelijke plaatsen van de kernwapens komt er niet van. De Amerikanen en de Sovjets spreken in 1987 af om het aantal raketten te verminderen.

Is de plaatsing van kernwapens dan echt voorkomen? Nee. Het is nu een publiek geheim dat er sinds de jaren '60 Amerikaanse kernwapens zijn op de vliegbasis in Volkel. De overheid erkent dit niet officieel, maar diverse politici spreken zich publiekelijk hierover uit. Daarnaast lekken in 2014 en 2019 officiële documenten waarin de aanwezigheid van deze wapens wordt bevestigd.

Naar aanleiding van de toenemende escalatie van de oorlog in Oekraïne spreken mensen uit de medische wereld zich in 2023 opnieuw uit tegen het gebruik van kernwapens.